



Expertisenetwerk School of Education
 Associatie K.U.Leuven
 Dekenstraat 6, bus 4067
 B-3000 Leuven



LEIDEN DE BANABAOPLEIDINGEN OP TOT LEERKRACHTEN IN EEN NIEUWE ONDERWIJSCONTEXT? ¹

EEN VERSLAG VAN EEN PROJECT VAN DE SOE VAN DE ASSOCIATIE KULEUVEN.

Lisette Vanhelfmont, Banaba buitengewoon onderwijs K.H Leuven (redactie)

In het kader een project van "School of Education", het samenwerkingsverband van de lerarenopleidingen van de associatie KULEuven, werd tijdens het academiejaar 2007-2008 door de banaba-opleidingen van zeven hogescholen -² EHSAL (huidige HUB), Katho, KdG, KHBO, KHKempen, KHLim, KHMechelen en KHLeuven- samengewerkt aan de herwerking van het document dat verscheen in het **artikel 'Competentieontwikkeling in de bachelor na bachelor opleiding buitengewoon onderwijs' dat verscheen in Perspectieven van het buitengewoon onderwijs juni 2008.**

Het thema van dit project was 'Afstemming van de banaba-opleidingen op de Implementatie van het leezorgkader'. Volgens de conceptnota van minister Vandembroucke 2007 zou het leezorgkader starten in sept 2010. Het was dus belangrijk dat de opleidingen die zorgcoördinatoren en leerkrachten gewoon onderwijs, leerkrachten en therapeuten buitengewoon onderwijs vormen zich voorbereiden op deze 'nieuwe' onderwijs context. Zelfs indien het leezorgkader niet in zijn toenmalige vorm gerealiseerd wordt, willen we met onze opleidingen niet passief toekijken naar de huidige maatschappelijke context waarin het geïntegreerd onderwijs en inclusie in steeds sterkere mate voorkomt.

1 DOELSTELLINGEN VAN HET PROJECT

In dit project werkte men aan drie doelen

1. Het in kaart brengen van de accentverschuivingen in de competenties van leerkrachten en therapeuten van het buitengewoon onderwijs en van de zorg- en

¹ Verschenen in de Nieuwsbrief van het VVKBuO op woensdag 2 juni 2010.

² De opleiding ICO EHSAL Brigitte Puissant:

De opleiding VOZO en VOBO van de KdG Griet Van Balen
 De opleiding VOBO KHBO Karl Catteeuw
 De opleiding VOZO KHKempen Birgit Coninckx
 De opleiding VOZO KHLim Fons Exelmans
 De opleiding VOBO KHLim Martine Carmans
 De opleiding VOZO KHMechelen Sofie Yserbyt
 De opleiding VOBO Katho Cindy Leclercq
 De opleiding VOBO KHLeuven Inge Ranschaert
 Coördinatie Lisette Vanhelfmont KHLeuven



Expertisenetwerk School of Education
 Associatie K.U.Leuven
 Dekenstraat 6, bus 4067
 B-3000 Leuven

GOK coördinatoren in het gewoon onderwijs ten gevolge van de invoering van het leerzorgkader, een aangepast opleidingsprofiel.

2. Het ontwerpen van een zelfevaluatietool waarmee de banaba-opleidingen konden nagaan in hoeverre hun huidige opleiding al werkt aan deze competenties.
3. Doorlichting van de banaba's aan de hand van dit instrument. Conclusies op het gebied van competentieontwikkeling in deze opleidingen.

2 DE ACCENTVERSCHUIVINGEN IN DE COMPETENTIES VAN LEERKRACHTEN EN THERAPEUTEN VAN HET BUITENGEWOON ONDERWIJS EN VAN DE ZORG- EN GOK COÖRDINATOREN IN HET GEWOON ONDERWIJS.

De huidige taakprofielen van zorgleerkrachten, leerkrachten uit het buitengewoon onderwijs en paramedici werden vergeleken met wat van deze mensen in het leerzorgkader verwacht wordt. We hebben ons niet beperkt tot het leerzorgkader maar hebben ook de nieuwe beroepsprofielen doorgenomen.

We hebben telkens vier terreinen onderscheiden waarbinnen de nieuwe opdrachten van de zorgcoördinator, de leerkrachten en therapeuten van het buitengewoon onderwijs, naar aanleiding van de conceptnota leerzorg, kunnen gekaderd worden:

1. kennis en implementatie van het leerzorgkader
2. curriculumdifferentiatie
3. professionalisering
4. een zorgbeleid uittekenen met krachtige preventieve maatregelen die onderwijs- en leerachterstanden kunnen voorkomen

Voor elk van deze vier terreinen vormt **samenwerking (oa netwerkvorming) en overleg** met alle participanten een noodzakelijke voorwaarde. Onder deze participanten worden ondermeer verstaan: de leden van het schoolteam, de collega's van het buitengewoon onderwijs, de leerlingen, hun ouders, de buurt als leer- en leefomgeving van het kind, hulpverleningsdiensten en welzijnsorganisaties, ...

Op basis van deze taakverschuiving hebben we de competentiematrix van de KHLeuven die gepubliceerd werd in het artikel van juni 2008 aangepast. U vindt hem in [bijlage 1](#)

Elke opleiding legt eigen accenten, vandaar dat deze matrix aangepast wordt aan de beide opties VOZO/VOBO.



Expertisenetwerk School of Education
 Associatie K.U.Leuven
 Dekenstraat 6, bus 4067
 B-3000 Leuven

Voorlopige vaststellingen

Initiële opleidingen

Als we de verschuiving in competenties in kaart brengen botsen we voortdurend op het feit dat hetgeen de cursisten in de banaba-opleidingen als startniveau zouden moeten hebben, hogere verwachtingen inhoudt naar de initiële opleidingen.

Onderzoek KH Sint Lieven³

Aan de KH Sint-Lieven liep een onderzoeksproject over de competenties van leraren binnen inclusief onderwijs. De onderzoekers komen tot de vaststelling dat er niet echt nieuwe competenties moeten bereikt worden maar wel dat een aantal bestaande moeten verdiept worden.

Verdiepen van competenties en nieuwe gedragsindicatoren

De lijst van indicatoren concretiseert vervolgens de kerncompetenties en geeft een gradatie aan m.b.t. het beheersingsniveau van een competentie. We kozen voor een gradatie over drie niveaus, waarvan het eerste niveau als instap- of vereist startniveau moet gezien worden (het is immers een voortgezette opleiding); de twee volgende niveaus geven een beheersingsniveau aan:

- startniveau = basisnoties van de competenties
- integratieniveau = voldoende beheersing van de competenties *in een vertrouwde praktijkcontext*
- expertniveau = uitstekende, professionele beheersing van de competenties *in meerdere contexten*

We komen tot de vaststelling dat de gedragsindicatoren zoals beschreven in de oorspronkelijke matrix nog steeds gelden. Er zijn er echter een aantal die moeten verdiept worden. Er vindt ook een verschuiving plaats van de indicatoren tussen de verschillende niveaus. Zo zijn er heel wat gedragsindicatoren die nu van het expertniveau naar het integratieniveau verhuizen. Enkele kerncompetenties werden geherformuleerd en passende gedragsindicatoren werden toegevoegd.

Hieronder vindt u een uitgewerkt voorbeeld van één van de competenties. De cursief gedrukt gedragsindicatoren werden toegevoegd, de vet gedrukte betekent dat ze moeten verdiept worden. U kan vaststellen dat er verschillende verschuivingen plaatsvonden en dat een aantal gedragsindicatoren zouden moeten verdiept worden.

³ Vorming van de basiscompetenties in de initiële lerarenopleiding voor het functioneren in een inclusieve setting via actieonderzoek" - Projectmatig wetenschappelijk onderzoek van Inge Van de Putte, Sander Van Acker en Geert Van Buynder - KaHo Sint-Lieven Campus Waas.

Kerncompetenties	Startniveau	Integratieniveau	Expertniveau
1.2. Gegevens verzamelen, selecteren en ethisch correct hanteren als basis voor een goede beeldvorming van de leerling en herkenning van zijn noden	<p>Signalen zien van problemen bij leerlingen</p> <p>Herkennen en benoemen van signalen van leer-, gedrags- of ontwikkelingsproblemen bij de leerling</p> <p>Beluisteren van het beeld dat CLB, collega's en ouders geven van een leerling met speciale noden</p> <p>Bevragen van collega's omtrent diagnostische gegevens, schoolloopbaan en andere relevante informatie betreffende de leerlingen</p> <p>Zich bewust zijn van de vereiste om deontologisch om te gaan met gegevens van leerlingen</p> <p><i>In alle omstandigheden deontologisch correct omgaan met de gegevens van individuele leerlingen en hun omgeving</i></p>	<p>Actief op zoek gaan naar informatie om zich een totaalbeeld te kunnen vormen van een leerling met een specifieke ondersteuningsvraag</p> <p><i>Leerlingen kritisch en gedetailleerd observeren over een langere periode</i></p> <p>Kennis bezitten van handelingsgerichte diagnostiek, diagnostische instrumenten en hun toepassingen</p> <p>Gebruik maken van diagnostische gegevens, observaties en informatie uit de brede context (schoolloopbaan, gezin, ruime omgeving)</p> <p>Gebruik maken van kennis van specifieke ondersteuningsvragen als duiding en als achtergrondinformatie</p> <p>Selecteren van de meest relevante gegevens als basis voor een voorlopige beeldvorming van de leerling</p> <p>Een hypothese kunnen formuleren omtrent de oorzaken en de aard van grote leer-, gedrags- of ontwikkelingsverschillen bij individuele leerlingen, rekening houdend met alle beschikbare gegevens</p> <p><i>De ondersteuningsvraag steeds verder verfijnen, rekening houdend met het kind in zijn context, incl. beperkende en beschermende factoren</i></p> <p>Een essentiële ondersteuningsvraag</p>	<p>De observaties correct interpreteren vanuit meerdere referentiekaders in overleg met het team</p> <p>Een uitgebreider en geïntegreerde beeldvorming van de leerling weergeven op basis van observaties in de dagelijkse schoolcontext en nieuwe informatie uit de omgeving</p> <p>Uit de beeldvorming verschillende mogelijke ondersteuningsvragen afleiden en beoordelen vanuit verschillende referentiekaders</p>



Expertisenetwerk School of Education
 Associatie K.U.Leuven
 Dekenstraat 6, bus 4067
 B-3000 Leuven

		afleiden uit de beeldvorming	
--	--	------------------------------	--

In dit uittreksel uit de competentiematrix ziet u dus b.v. dat **'Leerlingen kritisch en gedetailleerd observeren over een langere periode'** van het expertiseniveau naar het integratieniveau verschoven is. Dit wil zeggen dat de cursisten bij het behalen van hun diploma banaba buitengewoon onderwijs deze gedragsindicator zouden moeten kunnen tonen. In de vorige matrix stond deze gedragsindicator vermeld op het expertniveau hetgeen betekent dat we toen verwachtten dat de afgestudeerden dit niveau slechts bereiken na enkele jaren ervaring. U kan ook zien dat b.v. **'Een essentiële ondersteuningsvraag afleiden uit de beeldvorming'** verdiept zo moeten worden. Dit betekent dat er uitgebreid aandacht aan besteed wordt in de opleiding.

Haalbaarheid van het opleidingsprofiel

De opvallende verschuiving van gedragsindicatoren naar het integratieniveau doet vragen rijzen bij:

- de opleidingen:
 - o de haalbaarheid van de realisatie ervan binnen de huidige banaba-opleidingen
 - o moeten we streven naar master-opleidingen, verlenging van studieduur?
 - o hoe zal de overgangperiode verlopen ?
 - o ...
- de organisatie van leerzorg zoals nu voorzien in de conceptnota:
 - o zullen de meeste leerkrachten in het gewoon onderwijs dit aankunnen?
 - o heeft de zorgcoördinator voldoende ruimte om zijn taak waar te maken?
 - o kan je van elke leerkracht BuO ook verwachten dat hij collega's in het gewoon onderwijs kan coachen?
 - o moeten misschien bijkomend orthopedagogen, onderwijskundigen, ... een rol kunnen spelen?
 - o ...

3 ZELFEVALUATIETOOL

Bij het ontwerp werd het OOF-project 'zelfevaluatietool voor een competentiegerichte onderwijspraktijk' onder leiding van Erik Minne⁴, als inspiratiebron gebruikt⁵.

⁴ **Inspiratiegids voor een competentiegerichte opleiding**, Katrien Seynaeve & Erik Minne, map met cd-rom, ISBN 978-90-441-2343-2

⁵ Dit OOF-project was op dat ogenblik nog niet afgerond maar we mochten toch al van hun inzichten gebruik maken.



Expertisenetwerk School of Education
 Associatie K.U.Leuven
 Dekenstraat 6, bus 4067
 B-3000 Leuven

We hebben op basis van de voorlopige zelfevaluatietool van dit project een instrument ontworpen dat

1. uitgaat van de concrete competentiematrices ([zie bijlage 1](#)).
2. In staat is om binnen de opleidingen een dynamiek te doen ontstaan rond het werken vanuit de specifieke competenties die leerzorg vereist. Elke opleiding heeft zijn eigenheid, zijn autonomie en zou deze in het werken met deze tool moeten kunnen herkennen en waarmaken.

Voor elke component van het competentiegericht onderwijs hebben we indicatoren gezocht die een weerspiegeling zijn van deze component in de opleiding. We werkten met volgende componenten die we ontleenden aan het bovengenoemde OOFproject

3. personeelsbeleid en professionalisering
4. Leeromgevingen creëren
5. curriculum ontwikkelen
6. relaties met het werkveld
7. omgaan met diversiteit

Voor elk van deze componenten werden gedragsindicatoren geformuleerd die vooral de klemtoon leggen op het effect van de invoering van het leerzorgkader in de banabaopleidingen.

4. ONDERZOEK

Elke deelnemende opleiding heeft zijn opleiding doorgelicht aan de hand van het instrument. Telkens zette dit onderzoek aan tot dit reflectie, discussie en verandering, soms zelfs tot een betere samenwerking. Het instrument is dynamisch bedoeld: gericht op dialoog, niet op ranking of oordelen. Het leidt tot constructief denken en is geen beoordelend instrument. Alhoewel leerzorg (nog) niet is in gevoerd werd de zinvolheid van het onderzoek in alle opleidingen ervaren. Dit onderzoek vergt wel heel wat voorkennis van de deelnemers en neemt behoorlijk wat tijd in beslag. De interpretatie van het instrument is zeer contextafhankelijk dwz dat kennis van de contextkenmerken erg belangrijk is voor een juiste interpretatie van de resultaten. Er moet wel nog redactiewerk gebeuren ter verfijning van het instrument.

BESLUIT

De School of education, het samenwerkingsverband dan de associatie KULEuven gaf aan de banaba-opleidingen de kans om in dit project tot een nauwere samenwerking te komen. Het onderzoek van de taakverschuiving van leraren en therapeuten leidde tot een aangepast opleidingsprofiel waardoor deze opleidingen beter op elkaar en op de onderwijsactualiteit werden afgestemd. We willen dit opleidingsprofiel nog verder verfijnen door overleg met alle participanten, i.c. het werkveld en de professionele leraren opleidingen. We ontvangen dus graag uw reacties.



SCHOOL OF EDUCATION

Expertisenetwerk School of Education
Associatie K.U.Leuven
Dekenstraat 6, bus 4067
B-3000 Leuven

De samenwerking tussen de banaba-opleidingen stopt niet aan het einde van het vernoemde project. We werken verder samen aan het opleiden, bijscholen en vormen van leerkrachten en coördinatoren die onderwijs verlenen aan alle leerlingen ongeacht hun nood aan zorg.